Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN MÄÄRÄYS (kolmas jaosto)

12 päivänä heinäkuuta 2012*

Ennakkoratkaisupyyntö — Työjärjestyksen 92 artiklan 1 kohta — Kansanmurhan uhrien jäsenvaltiota vastaan tälle kuuluvan vastuun perusteella nostama kanne teoista, joihin tämän jäsenvaltion asevoimat ovat syyllistyneet sodan aikana — Euroopan unionin perusoikeuskirja — Unionin tuomioistuimen selvä toimivallan puuttuminen

Asiassa C-466/11,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Tribunale ordinario di Brescia (Italia) on esittänyt 25.7.2011 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 9.9.2011, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Gennaro Currà ym.

vastaan

Saksan valtio,

Italian valtion

osallistuessa asian käsittelyyn,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja K. Lenaerts sekä tuomarit J. Malenovský (esittelevä tuomari), E. Juhász, T. von Danwitz ja D. Šváby,

julkisasiamies: E. Sharpston,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

kuultuaan julkisasiamiestä,

on antanut seuraavan

määräyksen

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee unioni- ja EUT-sopimusten sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 17, 47 ja 52 artiklan tulkintaa.

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa eräät Italian kansalaiset vaativat Saksan liittotasavallalta korvausta vahingosta, jonka he ovat kärsineet sen vuoksi, että heidät tai henkilöt, joiden oikeudenomistajia he ovat, pakkosiirrettiin toisen maailmansodan aikana.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

3 Valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen, joka tehtiin 23.5.1969, 28 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Jollei muuta tarkoitusta ilmene valtiosopimuksesta tai muuta ole osoitettu, valtiosopimuksen määräykset eivät ole osapuolta sitovia minkään sellaisen toimenpiteen tai tosiasian osalta, joka on sanotun osapuolen kohdalta toteutunut ennen valtiosopimuksen voimaantulopäivää, eikä myöskään sellaiseen tilanteeseen nähden, joka on sen kohdalta päättynyt ennen mainittua päivää.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

4 Corte suprema di cassazione katsoi asiassa Ferrini 6.11.2003 antamassaan tuomiossa, joka julkaistiin 11.3.2004, että Italian kansalainen voi nostaa italialaisessa tuomioistuimessa pakkosiirrosta kärsimistään vahingoista vahingonkorvauskanteen Saksan liittotasavaltaa vastaan, koska kun otetaan huomioon tällaiseen kansalaiseen kohdistuneiden rikosten vakavuus, Saksan liittotasavalta ei voi vedota kansainväliseen oikeuteen perustuvaan lainkäytölliseen koskemattomuuteensa.

5 Pääasian kantajat nostivat tämän tuomion jälkeen Tribunale ordinario di Bresciassa kanteen saadakseen Saksan liittotasavallalta kohtuullisen korvauksen siitä pakkotyöstä ja pakkosiirrosta, jonka uhreina he itse tai ne henkilöt, joiden oikeudenomistajia he ovat, olivat olleet.

6 Saksan liittotasavalta saattoi 23.12.2008 hakemuksella kansainvälisessä tuomioistuimessa vireille asian Italian tasavaltaa vastaan sillä perusteella, että viimeksi mainittu ei noudata kansainvälisen oikeuden mukaista valtioiden lainkäytöllisen koskemattomuuden periaatetta.

7 Kansainvälisen tuomioistuimen tuomiota odotettaessa Italian tasavalta vahvisti 23.6.2010 lain nro 98/2010 (GURI nro 147, 26.6.2010), johon sisältyvät ulkovaltioiden koskemattomuutta italialaisissa tuomioistuimissa sekä Italiaa ulkomailla edustavien elinten valintaa koskevat kiireelliset säännökset ja jolla lykätään Saksan liittotasavaltaa vastaan annettujen langettavien ratkaisujen täytäntöönpanoa; toimenpiteellä ei ollut tarkoitus olla vaikutusta siitä lukien, kun kyseinen tuomioistuin antaa tuomion.

8 Kansainvälisen asiayhteyden ja mainitun lain vahvistamisen huomioon ottaen pääasian kantajat katsoivat, että Saksan ja Italian tuomioistuimet eivät olleet noudattaneet kansainvälisiä normeja, joilla taataan Italian kansalaisille heidän oikeuksiensa käyttäminen, ja etenkään perusoikeuskirjan 17 ja 47 artiklaa, ja pyysivät Tribunale ordinario di Bresciaa saattamaan asian unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi.

9 Saksan liittotasavalta katsoo, että kansainvälisen oikeuden mukaan sillä on lainkäytöllinen koskemattomuus, joka on vahvistettu useissa jäsenvaltioissa, useissa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen antamissa tuomiossa sekä 2.12.2004 pidetyssä Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksessa hyväksytyssä Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksessa valtioiden ja niiden omaisuuden lainkäytöllisestä koskemattomuudesta. Se lisää, että kanne on jätettävä tutkimatta, koska Italian tasavalta luopui vuoden 1947 rauhansopimuksessa kaikista vahingonkorvausvaatimuksista Saksan valtiota vastaan.

10 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin, joka katsoo, että pääasian kantajien vaatimukset olisi hyväksyttävä, toteaa, että ennakkoratkaisupyyntö koskee kysymystä vetoamisesta immuniteettiin unionin oikeuteen eli Lissabonin sopimukseen ja perusoikeuskirjaan nähden. Kyseinen tuomioistuin lisää, että se voi pyydetyn tulkinnan perusteella ratkaista kysymyksen Saksan liittotasavallan immuniteetista kahden jäsenvaltion osalta.

11 Näin ollen Tribunale ordinario di Brescia päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Ovatko Saksan valtion kansainvälisten velvoitteiden (Saksan valtion ulkomaisista veloista 27.2.1953 tehdyn Lontoon yleissopimuksen 2 artikla ja 5 artiklan 2 kohta) perusteella se, että [kyseinen valtio] vetoaa lainkäytölliseen koskemattomuuteensa italialaisissa tuomioistuimissa asiassa kyseessä olevista teoista – koskemattomuus, johon se ei enää voi vedota 11.3.2004 ([edellä mainitun Corte suprema di cassationen] asiassa Ferrini antaman tuomion) jälkeen –, ja [Italian hallituksen kanssa Triestessä 18.11.2008 tehty] sopimus asian vireillepanosta kansainvälisessä tuomioistuimessa ([asia] nro 143/2008 General list) ja tähän liittyvä Italian lainsäädäntö [mukaan lukien] laki nro 98/2010, joka tekee vakaviin ihmisyyttä vastaan tehtyihin rikoksiin perustuvista Italiassa annetuista tuomioista täytäntöönpanokelvottomia, ristiriidassa [SEU] 6 artiklan ja – – perusoikeuskirjan 17, 47 ja 52 artiklan kanssa?

2) Loukattiinko valtion vastuusta virkamiehistään annetun lain (Reichsbeamtenhaftungsgesetz) 7 §:n soveltamisella (BGH, tuomio 26.6.2003, III ZR 245/98 [ja] Bundesverfassungsgerichtin tuomio 15.2.2006, 2 Bvr 1476/03) sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan koskevissa asioissa siten, että Euroopan valtioiden kansalaisilla ei ole oikeutta vahingonkorvaukseen Saksan valtiolta, mikä on vastoin Lontoossa vuonna 1953 tehdyn, Saksan valtion ulkomaisia velkoja koskevan yleissopimuksen 2 artiklaa, – – perusoikeuskirjan 17 ja 47 artiklaan perustuvia kantajien oikeuksia 11.3.2004 ([edellä mainitun Corte suprema di cassationen] asiassa Ferrini antamaan tuomioon) asti ja onko tämän vuoksi oikeuksien vanhenemiseen vetoaminen ristiriidassa unionin oikeuteen perustuvien velvoitteiden ja erityisesti [SEU] 3 artiklan ja [SEU] 4 artiklan 3 kohdan viimeisen alakohdan sekä ’non conceditur contra venire factum proprio’ (kielto toimia oman aiemman menettelyn vastaisesti) -periaatteen kanssa?

3) Onko asiassa vastaajana olevan Saksan liittotasavallan vetoaminen lainkäytölliseen koskemattomuuteensa ristiriidassa [SEU] 4 artiklan 3 kohdan viimeisen alakohdan ja [SEU] 21 artiklan kanssa siltä osin kuin sillä suljetaan pois yhteisiin eurooppalaisiin periaatteisiin ([SEUT] 340 artikla) perustuva vastaajan siviilivastuu niistä kansainvälisen oikeuden (orjuuden ja pakkotyön kielto) loukkauksista, joihin se on syyllistynyt toisen jäsenvaltion kansalaisiin nähden?”

Unionin tuomioistuimen toimivalta

12 Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 92 artiklan 1 kohdan ja 103 artiklan 1 kohdan mukaan on niin, että jos unionin tuomioistuin ei selvästi ole toimivaltainen tutkimaan ennakkoratkaisupyyntöä, se voi julkisasiamiestä kuultuaan jatkamatta asian käsittelyä ratkaista asian perustellulla määräyksellä.

13 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin kysyy, ovatko se, että Saksan liittotasavalta vetoaa italialaissa tuomioistuimissa kansainväliseen oikeuteen perustuvaan lainkäytölliseen koskemattomuuteen, sellaisena kuin se soveltaa sitä pääasian tosiseikkoihin kansallisessa oikeudessaan, ja laki nro 98/2010 vastoin SEU 3 artiklaa, SEU 4 artiklan 3 kohtaa, SEU 6 artiklaa, SEUT 340 artiklaa sekä perusoikeuskirjan 17, 42 ja 52 artiklaa.

14 On aluksi muistutettava, että SEU 5 artiklan 2 kohdasta seuraa, että Euroopan unioni toimii ainoastaan jäsenvaltioiden sille perussopimuksissa antaman toimivallan rajoissa ja kyseisissä sopimuksissa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ja että toimivalta, jota perussopimuksissa ei ole annettu unionille, kuuluu jäsenvaltioille.

15 Vakiintuneessa oikeuskäytännössä on lisäksi katsottu, että SEUT 267 artiklaan perustuvan ennakkoratkaisupyynnön yhteydessä unionin tuomioistuin voi tulkita unionin oikeutta vain unionille annetun toimivallan rajoissa (ks. asia C-400/10, McB., tuomio 5.10.2010, Kok., s. I-8965, 51 kohta ja yhdistetyt asiat C-483/11 ja C-484/11, Boncea ym. ja Budan, määräys 14.12.2011, 32 kohta). Unionin tuomioistuin ei erityisesti ole toimivaltainen SEUT 267 artiklan nojalla antamaan ratkaisua kansainvälisen oikeuden sellaisten oikeussääntöjen tulkinnasta, jotka velvoittavat jäsenvaltioita mutta jäävät unionin oikeuden soveltamisalan ulkopuolelle (asia 130/73, Vandeweghe ym., tuomio 27.11.1973, Kok., s. 1329, 2 kohta).

16 Pääasia koskee erään jäsenvaltion kansalaisten toista jäsenvaltiota vastaan esittämää sellaisiin tosiseikkoihin perustuvaa vahingonkorvausvaatimusta, jotka tapahtuivat toisen maailmansodan aikana eli ennen Euroopan yhteisöjen luomista.

17 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin ei mainitse mitään seikkaa, joka voisi osoittaa, että unionin tuomioistuin on asiallisesti toimivaltainen. Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin pyytää unionin tuomioistuinta ensiksi tulkitsemaan valtioimmuniteettia koskevaa kansainvälisen oikeuden yleistä periaatetta sekä Saksan ulkomaanvelkoja koskevaa sopimusta, jonka sopimuspuoli unioni ei ole, ja toiseksi tutkimaan tämän tulkinnan valossa, ovatko kahden jäsenvaltion lainsäädäntö ja menettely unioni- ja EUT-sopimusten sekä perusoikeuskirjan eri määräysten mukaisia.

18 Unionin toimivaltaa on käytettävä kansainvälistä oikeutta noudattaen (ks. analogisesti asia C-286/90, Poulsen ja Diva Navigation, tuomio 24.11.1992, Kok., s. I-6019, Kok. Ep. XIII, s. I-191, 9 kohta ja asia C-366/10, Air Transport Association of America ym., tuomio 21.12.2011, Kok., s. I-13755, 123 kohta). Unionin tuomioistuimen on siis sovellettava kansainvälistä oikeutta, ja se voi joutua tulkitsemaan joitakin tämän oikeuden sääntöjä mutta vain jäsenvaltioiden unionille antaman toimivallan rajoissa.

19 Mikään ei kuitenkaan viittaa siihen, että pääasian kohteena oleva tilanne voisi kuulua unionin oikeuden soveltamisalaan, eikä näin ollen myöskään siihen, että se voisi kuulua sellaisten kansainvälisen oikeuden sääntöjen alaan, jotka vaikuttavat unionin oikeuden tulkintaan. Tästä seuraa, että unionin tuomioistuin ei ole toimivaltainen tulkitsemaan ja soveltamaan niitä kansainvälisen oikeuden sääntöjä, joita ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin aikoo soveltaa kyseiseen tilanteeseen.

20 Unionin tuomioistuin huomauttaa tästä lisäksi, että siltä osin kuin kyse on valtioimmuniteetin periaatteen tulkinnasta ja soveltamisesta sellaisen korvausvaatimuksen yhteydessä, jonka jonkin valtion kansalaiset ovat esittäneet toista valtiota vastaan toisen maailmansodan aikana tapahtuneiden tosiseikkojen perusteella, pääasiassa kyseessä olevat kaksi jäsenvaltiota ovat saattaneet asian kansainvälisen tuomioistuimen käsiteltäväksi kiistämättä tämän toimivaltaa. Kansainvälinen tuomioistuin on todennut olevansa toimivaltainen ja antanut asiassa asiakysymystä koskevan tuomion 3.2.2012.

21 Edellä esitetystä seuraa, että unionin tuomioistuin ei selvästi ole asiallisesti toimivaltainen vastaamaan ennakkoratkaisukysymyksiin.

22 Vaikka unioni voisikin tulkita kansainvälisen oikeuden sääntöjä, joita ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin tarkoittaa, valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen, joka sitoo unionin toimielimiä ja on osa unionin oikeusjärjestystä kansainvälisen tapaoikeuden sääntönä (ks. analogisesti asia C-386/08, Brita, tuomio 25.2.2010, Kok., s. I-1289, 42 kohta), 28 artiklasta seuraa, että jollei

muuta tarkoitusta ilmene valtiosopimuksesta, valtiosopimuksen määräykset eivät ole sopimusvaltioita sitovia sellaisen toimenpiteen tai tosiasian osalta, joka on toteutunut ennen valtiosopimuksen voimaantulopäivää.

23 Perussopimuksista ei käy millään tavoin ilmi tällaista muuta tarkoitusta, jonka nojalla unionin toimivalta voitaisiin ulottaa pääasiassa kyseessä olevan kaltaisiin, ennen unionin olemassaoloa tapahtuneisiin tosiseikkoihin.

24 Tästä seuraa, että unionin tuomioistuimella ei selvästi ole ajallista toimivaltaa vastata ennakkoratkaisukysymyksiin.

25 Erityisemmin perusoikeuskirjasta, jonka tulkintaa ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin pyytää, on riittävää todeta, että perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohdan mukaan perusoikeuskirjan määräykset koskevat jäsenvaltioita ainoastaan silloin, kun ne soveltavat unionin oikeutta. Saman artiklan 2 kohdan mukaan perusoikeuskirjalla ei uloteta unionin oikeuden soveltamisalaa unionin toimivaltaa laajemmaksi eikä luoda unionille uutta toimivaltaa tai uusia tehtäviä eikä muuteta perussopimuksissa määriteltyä toimivaltaa ja tehtäviä. Unionin tuomioistuimen on siten tulkittava perusoikeuskirjan valossa unionin oikeutta unionille annetun toimivallan rajoissa (asia C-256/11, Dereci ym., tuomio 15.11.2011, Kok., s. I-11315, 71 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

26 Koska pääasian tilanne ei kuulu unionin oikeuden soveltamisalaan eikä unionin tuomioistuin näin ollen ole toimivaltainen, perusoikeuskirjan määräykset, joihin viitataan, eivät sinällään voi perustaa uutta toimivaltaa.

27 Näin ollen on todettava, että unionin tuomioistuin ei selvästi ole toimivaltainen tutkimaan Tribunale ordinario di Brescian esittämää ennakkoratkaisupyyntöä.

Oikeudenkäyntikulut

28 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (kolmas jaosto) on määrännyt seuraavaa:

Unionin tuomioistuin ei selvästi ole toimivaltainen tutkimaan Tribunale ordinario di Brescian (Italia) esittämää ennakkoratkaisupyyntöä.

Allekirjoitukset